

Haltija vai haltia?

Eräs lehtemme lukija kirjoittaa toimitukselle: »Luettuani Virittäjän 3.—4. numerosta 1943 arvostelun 'Suomalaisen etnologian merkkiteos' (s.328) huomaa hra Hautalan säännöllisesti käyttävän *haltija*-muotoa, kun sen sijaan hra Haavio on käyttänyt *haltia*-muotoa. Koska tähän saakka olen kuullut ohjeena sanottavan, että tontuista, menninkäisistä yms. puheen ollen — kuten siis nyt on asian laita — käytetään *haltia*-muotoa (ja *haltija*-muotoa esim. sellaisessa sanonnassa kuin »velkakirjan haltija»), pyytäisin koht. tiedustella, kumman kirjoitustapa on oikea, herra Hautalan vai herra Haavion.»

Toimituksen vastaus: Sana *haltia* on, kuten tunnettua, suomessa vanha germaaninen laina, jonka äänneasu *ia*-loppua myöten on sellaisenaan saatu lainanantajakielestä. Se ei siis oikeastaan ole rinnastettava sellaisiin omaperäisiin ns. tekijännimiin kuin esim. *kuokkija* tai *tuntija*, jotka ovat *ja*-johtimen avulla muodostuneet vastaavista verbeistä *kuokkia* ja *tuntea*. Sen vuoksi esim. Setälän koulukielioppi suositteli sanaa *haltia* kaikissa merkityksissä kirjoitettavaksi *j*:ttömänä. Kun kuitenkin *haltia* — samoin kuin toinen vastaavanlainen germaaninen lainamme *varitia* — tavallisen kielenpuhujan mielessä

rinnastuu, kuten kokemus osoittaa, noihin omaperäisiin *kuokkija*-tyyppisiin tekijännimiimme, on katsottu tarkoituksemukaiseksi ottaa yleisessä oikeinkirjoituksessa huomioon tämä suuren yleisön kielivaiston taipumus ja sallia (sekä yhdenmukaisuuden vuoksi tietysti siten vaatiakin) kirjoitusasua **haltija** eikä *haltia*, samoin kuin myös asua **varitia** eikä *varitia*. Sellainen eronteko, että mytologista olentoa tarkoittava *haltija* (esim. veden-, metsänhaltija) kirjoitettaisiin *j*:ttömänä ja muunmerkityksiset *haltijat* (esim. velkakirjan haltija, talon haltijaväki, s.o. isäntäväki) *j*:llisinä, on asiallisesti perusteeton, koska sana on kummassakin tapauksessa yhtä suurena määrin tekijännimen luonteinen; esim. vedenhaltijanhan kuvitellaan nimenomaan hallitsevan vettä, samoin kuin velkakirjan haltija hallitsee velkakirjaa ja talon haltijaväki hallitsee taloa. Tälle kannalle on asettunut mm. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kielivaliokunta muutama vuosi sitten asiaa käsitellessään. On valitettavaa, että sellaisessa erikoisteoksessa kuin toht. Haavion haltijatutkimuksessa ei ole noudatettu asiantuntijalautakunnan suosittamaa kirjoitusasua ja täten osaltaan viivytetään kulttuurikielessä toivottavan yhtenäisyyden saavuttamista. **L. H.**